

Развилъ такава разностранна дейность, показалъ извънредно буденъ духъ, естествено е било Филаретовъ да събуди нѣкои подозрения у турскитѣ власти. Външно отношенията му съ тѣхъ сж добри. Обаче той не е могълъ да остане слѣпъ предъ постояннитѣ злоупотреби, престѣпления и насилия. За тѣхъ говори още въ писмото си до Погодина отъ 15. XII. 1857 г.: „И такъ, я возвратился въ Болгарію турецко-подданнымъ, рискуя жизнью. Я имѣю вѣрныя свѣдѣнія, что по пріѣздѣ моемъ въ Софію мѣстное начальство поспѣшило донести обо мнѣ въ Цареградъ; духовное тоже чрезъ святѣйшаго вселенскаго патріарха. Со дня моего поступленія въ здѣшнее училище за мною слѣдятъ такъ, что я того и жду, что меня поташутъ куда нибудь, не потому конечно, чтобы я не принималъ всѣ зависящія отъ меня мѣры предосторожности, или чтобы своими неблагоприятными дѣйствіями вызвалъ бы на себя подобную грозу, но потому только боюсь, что тутъ у насъ расправа короткая... и это не мечта, а действительность. Весьма часто передъ глазами производятся аресты, истязанія всякаго рода, убійства безъ всякаго суда и расправы, по одному только подозрѣнію, часто ни на чемъ не основанному“ (Письма къ М. П. Погодину, с. 733—734). Филаретовъ държи дневникъ и отбелязва нѣкои отъ турскитѣ злоупотреби (вж. настоящия отдѣлъ № 26); сжщо редовно съобщава на руския консулъ въ Пловдивъ Н. Геровъ за положението на народа и престѣпленията на властитѣ (вж. Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, № 2402, 2410, 2411, 2412, 2468 — подробно описание, 2477, 2484 и др.). Постояннитѣ сношения съ Герова и съ Русія засилватъ подозренията на властѣта и Филаретовъ предусѣща опасността, която го заплашва, ако остане въ Софія. Още презъ 1859 г. той си задава въпроса: „Какъ ще са живѣе въ Софія за всегда? Сега за сега я съмъ поставилъ себе така, що що годѣ връшж за общество-то, по неволѣ ми са чуетъ думата и не допускамъ никого да посяга на моя честь и работа. Желаніе-то ми и за напрѣдъ не е друго, освѣнъ да са трудж за добро-то на софіянцы-тѣ, нѣ простота-та, невѣжество-то, ты знаешь, колко оцѣнява тыя работы и съ кой гнусенъ начинъ ги награждава“ (Изъ архивата на Н. Геровъ. Кн. II, с. 532, № 2439). Въпросътъ за по-дългото оставане на Филаретова въ Софія се подига особено при неговата женитба. Той е свободенъ да напустне града и се засели другаде. „Азъ съмъ готовъ да промѣнж и званіе, нѣ подъ условіе, че ново-то ми званіе не ще ми бърка да служж пакъ на отечество-то и на неговы-тѣ умственны и матеріалны интересы“ (пакъ тамъ, с. 540, № 2451). По-късно, взимайки предвидъ отношението на властѣта къмъ него, той решава, следъ известни колебания, да замѣни учителската кариера съ служба въ руското дипломатическо ведомство, смѣтайки, че и тѣй ще бжде полезенъ на своя народъ. Съ уредбата на тоя въпросъ се заематъ Н. Геровъ и Н. Д. Ступинъ, руски консулъ въ Одринъ. Филаретовъ е руски поданикъ още отъ 1858 г. За свой замѣстникъ тѣмки да остави Геровия братъ Константинъ, който следва въ Москва. За да не предизвика подозренията на турцитѣ, той съобщава, че отива въ Нѣмско да печати книги и да придружи болния си баджанакъ. Въ края на мартъ 1861 г. Филаретовъ напуска Софія, следъ близо четиригодишна енергична и разностранна дейность, която оставя дълбоки следи въ живота на софіянци.